

סיפורים מחיי הארץ

(ימים יברו ליצחק שוברג)

א

סיפורי יצחק שוברג מתעלים למדרגה של אמנותיותה עברית מודרנית, שלא הסכימו לה בפרוזה הצעירה שלנו אלא מור עטים, בודדים. וזוהי זכות לסופר צעיר, שבמעט הראשית דרכו הוכשרה לו הקרקע לראייה המובה ולכשרון מסירתה בסיפור, ועו עתה עם זאת קובץ סיפוריו השלישי "ימים יברו" (בהוצאת שוקן), לא נתקפה פרי עטו והוא מהבשל והולך לחינוך הכללי מריבטיקה הארץ-ישראלית.

הסובלנות מיוחדת נודעת לסגולתו של שוברג בחוש הצורה, הסדר והחוק של המסופר, התארגנותה אשר בסגנונו, וזה העושר הרב, הטבעי, המולך ברוממותה של הלשון העברית על כל שהוא בא לתר את שוברג אינו גורם פשטות על ידי הסיחה הדעת ממבטניה ועומק ניביה של שפתו. אפשר שעדיין לא רבו קוראיו, אלה המבקרים את הסממנים המגרים שבצי לילות דרפתקאות מוחתת, ויהא הסופר מתולדל בלשונו ומכויב ברותו. אם זוהי בשטחה אין שוברג משרת בה את הקורר אים. סיפוריו עשויים יותר להכניס את הקורא אל קסם הצליל הפואטי, אל כובד הראש שבדעיון המגובש; הם עשויים לחבו לקריאה רצינית ולשהפן בהנאת אר- הם המשפטים היפים הערוכים בשלימות החבטה. סגולה זו באה לציין לא בלבד את יכולתו כשומר הניב ושוקר על שיפוי רב, אלא גם את מצפנו ורגש האחריות שלו לגבי טיב היצירה בסיפור העברי החדש. אהבה רגישה זו שהמספר מטפח בו למראה הנוף ולסיטואציות הנפשיות של דמויותיו, היא גם הנמוגת אל עורקי הסיפור בקפדנות הלשונית. התוויה המתור- ארת בידי שוברג אינה באה אלא לשי- ונה לה משקל רוחני באמצעי הצורה האסי- תיטיים ביותר. מכאן השפעת הגומלין ההדוקה שבין תוכנו הפנימי של הסיפור לבין מטרתו וביצועו הסגנוני.

ב

מבחינת הסדר החיצוני נראה בשלושת קבצי הסיפורים של שוברג את סימן הב- גייה השיטתית, המתפתחת ועולה אל גקור- דת גברתה. הגה בראשון מספרו — "בשר ודם" — מתרפק המספר על ילדותו ותור- ועורו המתלבטים בצער הבדידות ובאימת הפרעות של חיי הגולה, שבאפילתם יש ויחל עליהם אור חדש מציון הרחוקה; בשני — "מארץ אל ארץ" — מתגבר האי- דם היהודי הצעיר באצטה התעפלה, מניח ומקרים רוב כוח ויקר וחותר בגופו ונפי- טו מתם לתבא; וב"ימים יברו" כבר מצורה המספר בזמן הזה ובמקום הזה — ואם אינו מצורה ציד, הריהו רוצה להיות מצורה ולחוש את חיי עצמו משולבים ודבוקים בתוויה הארץ-ישראלית. אך אם נתבונן ביצירתו של שוברג גם מבחינת תוכנה, לא נראה בה סימני-חבר של סוקרם ומאחר. כי כל סיפוריו כאן נכ- תבו אלא מתוך הראייה הארץ-ישראלית האחרונה. (דרך אגב, לא "מסתורי ילדות", הסיפור הפותח את "בשר ודם", אלא אתר "בסיפורי ירושלים" שב"ימים יברו" הוא שדאה אור לראשונה). החיים היהודיים של דורנו מקיפלים בגלגוליהם על פני מרחי קים של ארצות ואקלימים, משם — כאב שקיעתם ויגון קיצם; מפה — אור וריח- הם והזוהת ההחדשות. לא נפין את עצמנו אם לא נדע מאין ואיך באנו הנה, ולא ושיג את מהות חיי אבותינו וצמחת ילדותנו בגור- לה, אם לא נשקיף עליהם בעיני הנפש של היהודי שישתחרר, החי את חיי הארציים בכבורה.

על כן משתבצות דמויותיו של שוברג במין תלל גדול של קדרות ואורה, דמור- יות התהוות על האתמול, מבקשות פתי- רוגיה בשילוב העבר עם ההווה, מנח- שנה גיהושי הווה על מה שעתידי להתרחש. האנשים שעליהם מספר שוברג, יותר מש- הם פועלים למעשה, ניסובה בהם רוח של הווק, של געגועים אל מה שמה וייתה, ולא אל מה שמתרחש בהם ומסביבם בחיי היום. הם גישאים במשאת נפשם בן הגולה לארץ ישראל, אך משהגיעו יבאן, שוב מתעטפת עליהם נפשם, וחויים סמויים נטוים ממנה לומר הנוצרים ולמסתורין של אותה הווה שכבר גימשטטה.

ואם בשני ספריו הראשונים נחרזו הנו- בולות בכוח הביטוי הלידי, הרי ב"ימים יברו" מתגבש במספר היסוד של הראייה האפית. דווקא שם, בתוך יצורי "בשר ודם", ואף בלבטים של חיי המעבר "מארץ אל ארץ", על אף הפרספקטיבה שברחוק, אין שוברג צמנד אל קרקע סביבתם ורק ירחף מעליה; ואילו כאן, בתווי הארץ הקרובה דוכמים הימים על רקע של הזוה- בתורה והרינו רואים לרוב דמויות וקלטי-

חיים הנושאים את עצמם בתוך מאורעותי- הם של החיים הוודאיים.

ג

מידה אפיינית היא בסיפורי שוברג: המ- צוי והסמני נשלבים ונצופים עד לטשטוש הגבולין, או עד לידי מבט אחרותי. הגולה לעין — חוק של חלום פרוש עליו; הנסי- תר שבנשמתה — משתקף בראייה ממשית, ודאי שגם ב"ימים יברו": נקודת הכובד היא מתן הצליל הפנימי לנפש הפרט, העלי- את אותה רוחניות דקה המעטרת את הרהו- ריהם והזוהים של יחידים בעשייתם והלי- כותיהם היום-יומיות. אך ההיודש שבספר זה הוא — חזירתו של המספר ורצון היאחזותו בתווי הקיים כפי שהנהו; לדובב פינות-חיים אלו ולהעלותן למדרגה של הרג- שת עולם. — המספר מהלך בדרכי הארץ ובא "בין נאות כפר" ו"בירכתי עיר" שבמולדת העברית — והיא כולה שלו ובה יבקש לבי- לול את החיים כולם. "יוצא אדם מעין- חצור — הריהו מלא ריח משומר של מושי- בה העומדת ארבעים שנה על תלה". "בהיסח הדעת יגיע לקבוצת בית-שוכה ועדיין לא הספיקה לו השעה לחדש עולמו ולהכשיר עצמו לצביונו של ישוב המוציא את שנתו הרביעית" ("חמדת ימים"). הרי מושבה ומושבי-לובדים וקבוצה — חדש וישן; והיקים וצעירים טורחים ומתיגעים בשדה ובסדנא ובמשק, לומדים לשונם "לדבר אל הבחמה ואל העוף ואל הצמח בשדה, קטעיריבור והברות קרון וציצי חך" ("ישראל צבי"). בספר כאילו רוחש לוח הימים והזמנים של שלושה דורות המתכשרים ועושים למען החיים החדשים. שוברג מראה את יומם וליים של האנשים וקובע את השעות הרוממות של הטבע הארצי-ישראלי בתמונות האדמה, הים והשי- חקים — תמונות כעין ציורי-שמן ועירים בריכוזם המגוונים ומעמיקים את המראה לפני ולפנים. וכספר כן העיר על מעמדו- תיה ועזותיה. כן ירושלים בחיי החולין ובהניית המסתורין שלה. כוחות פורצים לעשייה רבי-צדדית מזה, ורחשי אהבים לחי- שי הפילה מזה; חלונות חיים ומרץ גובר — ועצבות ובלות הנפש. אלה במאמציהם — והם ובנים, ואלה במאמציהם — והם ובשלים. יש מקטרגים על ארץ קטנה זו וטוב להם, ויש כופים ראשם ונרתמים לעבדה ולשמרה ורע להם. אבל אלה כן אלה יוצרים ומתווים את מסכת החיים הכללית לעצמאותנו הגשמית והרוחנית, זו עמסת הגדול היהודי ומסמלת היעוד העברי.

ב"ימים יברו" העלה שוברג חטיבות חטיבות של חיים ארץ-ישראליים במעלר- תיהם ומודדותיהם — והם חיים שסמור- כות להם ומרכני הוויה זו ברשויות- היחיד השונות שבתוכה ובריבוי העצמים שמסביבה, שעדיין מרובה בה הפיצול מן הגיבוש — הוויה זו תיתה למקור של עי- צוב דמות מראנו וקולנו, לא יסכון לכך אלא המספר המחונן ברוב כשרון; ולא זה הנס מפני ההווה אל המרחקים הצעור- לפים, אלא העורג אליו ומחמוג עמו מתוך זיקה אמנותית-חיונית.

אריה ליפשיץ